

Архимандрит Серафим (Алексиев)

ДУХОВНИЯТ ЖИВОТ НА ПРАВОСЛАВНИЯ ХРИСТИЯНИН

“Живейте духом и не изпълнявайте прищевките на плътта!”
(Гал. 5:16, по слав. прев.)

Увод

Най-великият светец на XIX век св. Серафим Саровски (+1833) е казал на един послушник от Саровската обител: **“Радост моя, придобий мирен дух, и тогава хиляди ще се спасят около тебе”**.

Какво собствено е искал да изтъкне с тия думи бележитият светец от Саров? — **Мирът**, за който той говори, е един от най-съществените признаци на Царството Божие, което, съгласно думите на св. апостол Павел, **“не е ястие и питие, а правда и мири радост в Светаго Духа”** (Рим. 14:17).

В желанието си да изрази по-релефно истината за Царството Божие, великият Апостол на езичниците е противопоставил две неща: 1) **ястието и питието**, под които се разбират всички плътски потребности и наслади на човека, и 2) **Царството небесно, което е правда, мир и радост в Светия Дух**. Саровският светец е взел най-типичния белег на Царството Божие — **мира** и го е направил синоним на райското блаженство, към което се стреми всеки искрено вярващ православен християнин. Оттук вече грейват лъчи над словата на св. Серафим: **“Радост моя, придобий мирен дух, и тогава хиляди ще се спасят около тебе”**. Това значи: Който възлюби духовния мир и се укрие под сянката на Божията благодат от греховните бури на страстите, той ще влезе още тук в царството на вечния мир, дето ще вкусува вечна и непреходна радост, а и на други ще помогне да участвуват в това царство на мира и радостта.

Като съставени от тяло и душа, и като сътворени по образ Божий ние сме призвани да водим **не само плътски, но и духовен живот**. Чрез св. тайнство Кръщение ние по непостижим начин се раждаме **свише** (Ин. 3:3), т.е. от небето и за небето. Целта на това новорождение свише е да се удостоим да влезем и да пребъдваме вечно в Царството на правдата, мира и радостта. Това ни открива Спасителят с думите: **“Ако някой не се роди свише, не може да види Царството Божие”** (Ин. 3:3). Иначе казано, без рождение от вода и Дух (Ин. 3:5), т.е. **без кръщение няма спасение!**

Спасението се постига чрез покоряване плътта на духа, чрез водене на духовен живот, съгласно учението на св. ап. Павел: “Живейте духом и не изпълнявайте прищевките на плътта” (Гал. 5:16). Живеещите духом, поставили се под ръководството на Св. Дух, покорно следват съвета: “Ако живеем духом, по дух сме длъжни и да постъпваме” (Гал. 5:25).

Но какво собствено значи това — да живеем по дух и да постъпваме по дух, това ще видим в настоящата беседа, посветена на въпроса за духовния живот.

I. ЩО Е ДУХОВНИЯТ ЖИВОТ?

В отлика от смъртта, която е мъртвило и застои, животът се характеризира с **движение и борба**. Духовният живот също е движение и борба.

Движението в духовния живот трябва да бъде насочено **напред и нагоре**, — към постигане на богоподобно съвършенство (Мат. 5:48). Спре ли човек да се движи към Бога, започва вътрешно да се разлага, което е признак на духовна смърт. Текущата вода затова не се вмиришава, защото е в постоянно движение. А застоялата вода в блатата плесенява и се вмиришава.

Борбата в духовния живот е **невидима**, тъй както е невидим и духът, който я води. **Тя не бива да бъде насочена против видимите човеци**, с които ние често по неразумение влизаме във враждебни отношения, а **против страстите в нас и против бесовете вън от нас**. Това утвърждава св. ап. Павел със забележителните свои думи: “Нашата борба не е против плът и кръв (т.е. против човеци), а против началствата, против властите, против светоправниците на тъмнината от тоя век, против поднебесните духове на злобата” (Еф. 6:12), т.е. против демоните.

Но има ли демони? — питат някои. Не са ли това само олицетворения на злото във света? — Христовата Църква, основавайки се на Божественото Откровение (Иов 1:6; Марк 1:23; Откр. 20:10 и много др.) и на светоотеческия опит, твърдо учи, че има демони, наричани още зли духове, бесове. Подобно на ангелите, бесовете са невидими и създадени с разум духовни същества, отклонили се от доброто поради злоупотреба с дадената им от Бога свободна воля и поставили така начало на злото в света.

Онзи, който вярва в Бога, Когото не вижда, трябва да вярва и в невидимия свят, дето има и ангели и демони, защото те, макар и невидими, съществуват.

Вярата, този дивен Божествен апарат, вложен в нас по непонятен за нас начин, ги долавя така както радиоапаратът долавя неуловимите без негова помощ електромагнитни вълни, за които преди изнамирането на радиото се е считало, че не съществуват. Но ето че “несъществуващото” се оказа съществуващо! Сега всеки знае, че такива вълни кръжат невидимо около нас и кръстосват цялата земя.

Така е и с вярата. Тя улавя вълните от отвъдния свят и опитно се убеждава в съществуването на ангели и демони. Св. ап. Павел дава класическо определение на вярата: Вярата е разкриване на невидимото (срв. Евр.11:1).

Един млад човек открил на схимонах Зосима, бележит руски подвижник и мъдър духовен наставник от XIX век, че не споделя вярата в съществуването на бесовете. “Простете ми — рекъл той, — но аз не дотам вярвам в ония ужасни и безобразни бесовски явления, за които твърде много се пише в житията, и за които съм слушал много разкази. За да се убедя лично в това, аз пожелах да видя сам безобразния и страшен дявол. И за тая цел нарочно не се помолих Богу, когато си легнах да спя, и не се оградих с кръстния знак. Дълго лежах, като го очаквах, и най-после заспах, обаче не видях нито наяве, нито на сън никакво страшилище.”

На това отец Зосима му отговорил: “Тъкмо с туй, че не ти се е явил, дяволът те е надхитрил. Сам размисли, каква полза би имал дяволът от това да ти се яви? С това той само би смутил и изплашил твоето младежко сърце. А между това ти би почнал в уплахата си да се молиш и да търсиш Бога, и дяволът, победен по тоя начин от един млад човек, би бил посрамен! А като не ти се е явил, той е спечелил много: чрез усиливане на твоето маловерие той те води към неверие в съществуването му. За нищо друго той не полага толкова старания както за това — навсякъде да скрива себе си. Защото тоя враг никога не е опасен в открита война, но със своята скрита война той погубва мнозина!” (1)

И тъй, съществуват демони! Нека не се заблуждаваме с неверие в тяхното съществуване! Защото неверието е тяхна победа над нас. Сам Господ Исус Христос, Който дойде, не за да ни заблуждава, а да ни разкрие истината за духовния свят и духовния живот, ни доказва, че има демони, бесове, които Той изгонваше (Мат. 8:32). А в молитвата “Отче наш” Той направо ни учи да се молим така: “Избави ни от лукавия”, т.е. от сатаната.

Ето против кого трябва да бъде насочена нашата борба — против невидимите пълчища демони. Който почне да воюва с ближните си, прави голяма грешка, понеже измества фронта и сменя обекта на борбата, от което получава голяма вреда за душата си. Дори при най-бляскавите си победи над ближните такъв неразумен борец претърпява непременно поражение, задето е позволил на своите страсти да възтържествуват над него.

“Ужилих го! Добре ще ме помни!” — хвали се един, който жестоко е уязвил ближния си. А той и не подозира, че както пчелата, като забиет с яд жилото си в някого, причинява на себе си най-голямо зло, понеже сама умира, тъй и оня, който е ужилил някого, повече от ужиления е пострадал духовно, понеже е умрял за любовта и оттук — за спасението.

“Отмъстих му!” — с гордост заявява друг. Бедният, той не съзнава колко си е напакостил, като се е усъвършенствувал в омразата.

“Скроих му клопка!” — със злорадство потрива ръце трети. А не вижда, че сам е паднал в по-страшна клопка — в клопката, която лукавият е поставил пред него, за да го хване в мрежите на злобата.

Такава борба не ражда победители, а винаги — победени. Тя не носи чест, а безчестие пред Бога и пред Неговите ангели. От гледище на Христовото Евангелие чест носи и с победа увенчава не това, да бъдеш брутален и отмъстителен, а да бъдеш кротък, незлобив, търпелив, примирителен.

Ако ти си бил обиждай и си претърпял — ето ти невидима победа! Ако някои са ти напокостили, а ти си се помолил за тях — ето ти духовно величие! Ако са те проклели, а ти си ги благословил — ето посрама за враговете на душата ти! Такова поведение е в духа на Евангелието, което казва: “Обичайте враговете си, благославяйте ония, които ви проклинат, добро правете на ония, които ви мразят, и молете се за ония, които ви обиждат и гонят, за да бъдете синове на вашия Отец небесен; защото Той оставя Своето слънце да грее над лоши и добри, и праща дъжд на праведни и неправедни” (Мат. 5:44–45).

И тъй, духовната борба не е против плът и кръв, а против поднебесните духове на злобата. Единствено против тях омразата е добродетелна, законна, оправдана и спасителна.

Но где ще ги намерим тия духове на злобата, за да им открием фронт? — преди всичко у нас самите. Та нали ние сме преизпълнени със страсти, а зад всяка страст, според учението на св. отци, се крие и някой бяс. Има бесове на сребролюбието, на гордостта, на чревоугодието, на гнева, на враждата, на блудството, на завистта, на пиянството и пр. (2)

Ние трябва да имаме за задача да прогоним от нас самите тия тъмни духове. Следователно, от себе си трябва да почнем тая духовна, тая невидима и единствено благословена борба. При това трябва да я водим с ожесточение и без лукаво саможаление, ако желаем да излезем с Божията помощ победители, и ако искаме да придобием онзи **духовен мир**, с помощта на който ще можем да помагаме на хилядите хора около нас, да влязат и те в Царството Божие и да постигнат вечно спасение.

Който не започва борбата от себе си, а от другите хора, смятайки, че е призван да се бори преди всичко със злото у тях, той вместо дявола намразва тях — жалките жертви на дявола. Ние обаче сме длъжни да правим онова важно разграничение, на което ни учат боговдъхновените и благодатно умъдрени св. Отци: **“Мрази греха, а не грешника!”** Към грешника трябва да изпитваме съжаление като към нещастен пленник на дявола и да го лекуваме с любов като болник (3).

Кой не се възмущава от робството като жестоко социално явление?! Но **кой поради робството намразва робите?** Ние с право мразим робството и съчувствуваме на робите. А ето че в нравствената област правим тая фатална грешка: мразим грешниците, а не греха и дявола, който ги поробва.

От това се пораждаат безкрайни конфликти и недоразумения, които отравят отношенията между хората за пълно тържество на сатаната. За да престанем за своя гибел да се спречкваме с ближните, трябва да насочим всички стрели на гнева навътре, към себе си, и тогава няма да останат стрели за ближните.

Тази е правилната борба, за която Бог дава щедри награди. А който постъпва иначе, като търпи и покровителствува злото в себе си, а пък го бичува и осъжда у другите,

“той не бива увенчан, щом не се състезава по правилата” (2 Тим. 2:5). Напротив, такъв получава осъждане, защото е казано: “С какъвто съд съдите, с такъв ще бъдете съдени”. (Мат. 7:2).

И тъй, **борба със самия себе си** — ето девизът на онзи, който иска наистина да води духовен живот. **Нашето собствено сърце** — ето арената на борбата! **Нашата душа** — ето бойното поле!

II. ОСНОВНИТЕ НАЧАЛА НА ДУХОВНИЯ ЖИВОТ

При нашата затъналост в грехове духовният живот не е нещо самопонятно и леко. Който иска да придобие мирния дух на спасението, за да помага и на други в пътя им към Бога, трябва да постави върху здрава основа своя собствен духовен живот.

Отде започва духовният живот? — От вярата в Бога, Който е дух (Ин. 4:24). Той ни е създал по Свой образ и подобие (Бит. 1:26-27), вложил е в нас духовното начало и духовния стремеж да Го търсим и иска от нас по дух да постъпваме (Гал. 5:25). С вярата в Бога неразривно са свързани надеждата и любовта към Него. “Без вяра не е възможно да се у годи Богу; защото оня, който дохожда при Бога, трябва да вярва, че Той съществува и награждава ония, които Го търсят” (Евр. 11:6). Кое ще те подтикне към духовен живот, ако ти нито вярваш в Бога, нито се надяваш на Него, нито Го обичаш?...

Но излизайки от тези предпоставки на духовния живот — вярата, надеждата и любовта, православният християнин е длъжен по-нататък и практически да се запретне да изгражда духовния си живот. Каква основа той трябва да постави и с какъв материал трябва да гради по-нататък?

1. Смирението. Основата на духовния живот е смирението.

Силата на нашия враг се крие в **гордостта**. Но там е и неговото безсилие. Денница се извиси към несвойствени за неговата тварност висоти, ръководен от гордост, но и **падна от гордост**. Чрез гордост той прелъстява и всички човеци. Не случайно при първото грехопадение на-силната примамка за Адам и Ева беше тая — “ще бъдете като богове” (Бит. 3:5). Но това не стана. Получи се обратният резултат: възгорделите се паднаха чрез своята гордост дори по-ниско и от животните (Пс. 48:12 -13; 21).

Ако искаме да победим врага на нашето спасение, трябва преди всичко да се облечем в бронята на смирението. Тя ще ни направи неуязвими за дявола, защото той е безсилен пред смирението.

Господ Иисус Христос, Който “разруши делата на дявола” (I Иоан 3:8), показва чрез Своето смирение най-силното оръжие против поднебесните духове на злобата. Целият

земен живот на Спасителя е дивен образец на невиджано смирение. И слизането Му от небесния престол на тая грешна земя, и раждането Му в овчарска пещера, и незабелязаното Му порасване в неизвестния градец Назарет, и безропотното Му послушание към близките Му, и всеотдайното Му служене на другите до себепожертвувателност, и умиването на нозете на учениците Му, и страданията Му, и кръстната Му смърт — всичко свидетелствува за Неговото безкрайно смирение. Но това смирение на Спасителя ни задължава да Му подражаваме. “Пример ви дадох да правите и вие същото, каквото Аз ви направих” (Ин. 13:15) — казал Той на учениците Си, след като им измил нозете.

Който се смирява, поставя единствено правилната основа на духовно-нравствения си живот. Ако човек се впусне в пътя на разните духовни подвизи, но не със смирение, а подтикван от гордост, той рано или късно ще се провали. Единствено подвизите и делата, изградени върху дълбоката основа на смирението, няма да се поклатят.

Колкото по-високо здание искаме да издигнем, толкова по-дълбоки основи трябва да поставим. Тъй е и в духовния живот. Колкото повече искаме да се извисим към Бога, толкова повече трябва да се смиряваме.

В гордостта е могъществото на дявола, но там е и неговото поражение. С гордостта си той е силен, но само пред горделивите, защото над тях само, той има власт. Пред дълбоко смирените гордостта му се оказва безпомощно оръжие за борба. Ледът може да бъде нещо много здраво, но само при сковаващ студ. Грейне ли топлото слънце, той, якият лед, започва безпомощно да се топи. Тъй и гордостта на лукавия е безсилна пред слънчевото смирение на истинските Божии угодници. Те се оказват чрез смирението си най-мъжествени герои. Не е ли същинско геройство това — да те оскърбят, а ти да не отмъщаваш, да прощаваш и да надвиваш злото с добро (Рим. 12:21)!

Св. Антоний Велики видял някога разпрострени по земята всички примки на лукавия и тревожно извикал: “Кой ли може да ги избегне?!”, но чул глас, който му казал: “Смиреномъдрието”.

Не случайно Спасителят е поставил като основа на блажения духовен живот смирението: “Блажени бедните духом, защото тяхно е Царството небесно” (Мат. 5:3). Ако ние искаме да придобием мирен дух, с който да помагаме на хилядите вярващи около нас да се спасяват, трябва да започнем духовен живот, като поставяме за негова основа смирението. В тази добродетел на бедните по дух е скрит духовният мир, за който ни говори св. Серафим Саровски. Към този мир постоянно ни подтиква Спасителят, като ни увещава: “Поучете се от Мене, понеже съм кротък и смирен по сърце, и ще намерите покой за душите си” (Мат. 11:29).

2. Самоосъждането

Второто основно начало на духовния живот е самоосъждането.

Кой искрено е обикнал и последвал смирението, това се познава най-добре по самоосъждането. Гордият никога не се самоосъжда. Той все смята себе си за прав. Само смиреният е готов да признае пред себе си, пред ближните и пред Бога всяко свое провинение. Онзи, който се самоосъжда, е само поради това вече в благословена война с “духовете на злобата”, тъй като е скъсал с внушаваната му от тях гордост.

Самоосъждането се изразява на дело в **съжаляването за греховете си**, което пък намира израз в **изповядването им при тайнството Покаяние**. За да можеш искрено да изповядаш греховете си, трябва най-напред да ги видиш, да се погнусиш от тях и да се самоосъдиш за тях. Който в порочното си сърце измисля “думи лукави за извиняване грешни дела” (Пс. 140:4), той не е в състояние да поправи дори отделни свои грешки, камо ли пък да тръгне по пътя на системния и постоянен духовен живот.

3. Решимостта да не се повтарят тежките грехове трябва да лежи също в основата на духовния живот.

Самоосъждането не е достатъчно. То трябва да бъде придружено с твърда решимост да не вършим вече предишните беззакония. Иначе няма успехи в духовния живот. Човек ще тъпче все на едно и също място, ако е раздвоен, ако ту се издига, ту пада, и ако ту гради, ту пак разрушава изграденото, според печалното признание на поета Димчо Дебелянов:

“Аз умирам и светло се раждам —
разнолика, нестройна душа,
през деня неуморно изграждам,
през нощта без пощада руша”. (Черна песен)

Представете си, че един размътва кладенеца, а друг го чака да се избистри.

Кой ще надвие? — Явно е, че оня, който проявява злата воля да размътва кладенеца. Тия двама — чакащият и размътващият — се намират събрани в нашата собствена душа. Ние трябва да забраним на злите наклонности у нас да размътват кладенеца на нашето сърце с поривите на греха, и то ще се избистри... Едва тогава ние ще разберем на дело колко верни са Христовите думи: “Блажени чистите по сърце, защото те ще видят Бога” (Мат. 5:8).

Постоянното самоосъждане и твърдата решимост да бъдем верни на Създателя си омаломощават лошите привички у нас и подсилват добрите. По този път накрая от двойствени човеци ние ще можем да станем единни в душата си и целия си живот на Христа Бога да предадем. Така ще придобием мирен дух за собствено спасение и за спасението на нашите близки, с които Бог ни е поставил във връзка.

4. Ревността.

Четвъртото основно начало на духовния живот е ревността да угодим на Бога. Тя съставлява сърцевината на духовния живот. Няма ли у нас ревност за Богоугождение, няма и духовен живот (4). Затуй и **първата грижа** на вярващия, който иска да напредва в духовния живот, (ако води такъв), или да постави оттук нататък добро начало на истинския живот по Бога, е да **разгаря тази ревност в сърцето си**.

— Но каква ревност за богоугоден живот може да има при нашите трудни условия за съществуване? — ще запитат някои.

Слабата си ревност те обясняват с тежките условия, в които живеят. Но правилно ли е това обяснение? От благоприятните условия ли зависи ревността? Но тогава как да си обясним факта, че най-великата ревност — ревността на Апостолите — се проявявала

сред най-тежки условия — сред скърби, сред гонения и изтезания (2 Кор. 4:8 -9)?! Ревността зависи от вярата, надеждата и любовта към Бога, а не от външните условия на живот. Немошна ли е вярата, бледа е и любовта. Липсва ли надеждата — слаба е и ревността.

Недостатъчната ревност е като малкото пламъче, което противните ветрове на живота лесно могат да угасят. А силната ревност е като буйните пожари, които не само не угасват, но още повече се разпалват при духането на бурните ветрове.

Един истински вярващ християнин не се смуцава от вихрите на времето. Чрез ревността си той прогонва далеч от себе си всеки страх и маловерие, и смело изповядва вярата си в Бога, като помни, че “на **страхливи и неверни**, на мръсници и убийци... делът им е в езерото, що гори с огън и жупел” (Откр. 21:8). Истинският християнин е неустрашим. Той знае, че неговият Помощник и Покровител Бог е всемогъщ, и затова говори заедно със св. пророк Давида:

“Няма да се уплаша от десетки хиляди люде, които отвред са се опълчили против мене” (Псал. 3:6). “На Бога се уповавам, не се боя; какво ще ми стори човек?” (Пс. 55:12). **Той не се бои от нищо друго освен от това — да не го завари смъртта духовно угаснал.** Той живее не за земята и за нейните греховни наслади, а за небето и за неговите вечни духовни радости.

Всички свети мъченици и Божии угодници са се отличавали с такава ревност за Богоугоден живот. Благодарение на нея те са извършвали чудните си подвизи, които и днес будят удивление. От ревност по Бога отец Йоан Кронщадски е спал често пъти само по 3–4 часа в денонощието, водел е високо духовен живот и е бил жертвено готов да отдаде и последните си сили в служба на малките Христови братя.

5. Молитвата.

Петото основно начало на духовния живот е молитвата. Ревността и молитвата са тясно свързани помежду си — толкова тясно, че една без друга не могат да съществуват. Има ли ревност — има и молитва. Няма ли ревност — няма и молитва. И обратно, — гори ли в сърцето молитвено настроение, от него ще пламне непременно и гореща ревност. Ако пък молитвата угасне, ще угасне и ревността за водене на Богоугоден духовен живот.

Оттук пък следва заключението: искаме ли да горим от ревност по Бога, трябва често да се молим! Какво би било, ако всеки православен християнин ежедневно молитвено запалваше сърцето си от пламъчето на кандилцето, което гори пред неговите домашни икони! Тогава той цял би сияел в тая благодатна ревност и с любов би изпълнявал своя висок християнски дълг.

След своя разговор с Бога на планината Синай Мойсей слезе оттам цял пламтящ от сиянието на Божията благодат. Ако и ние се възкачваме често на духовния Синай чрез молитвеното общение с Господа, тогава ще горим в ревност подобно на древните пророци и ще спасяваме и себе си и хилядите свои близки и познати около нас.

Молитвеният подвиг е духовният барометър, който показва какво е времето в душата ни. Имаме ли жажда за молитва — това е добър признак. Той сочи, че душата ни е жива

и жадна за Бога. Изчезне ли обаче тази свещена жажда за молитвен разговор с Бога, това е зловещо предзнаменование, че грехът е изпълнил със своя мрак душата ни, и че ние сме близо до онова плачевно състояние, което се нарича духовна смърт. От такава духовна смърт може да ни възкреси само Бог чрез чудото на нашето лично покаяние. То ни връща отново към молитвата и към ревността.

И тъй, **ревността се поддържа чрез молитвата**, както огънят се поддържа чрез прибавяне на гориво. **От искрената молитва се ражда топло чувство към Господа**, което се появява отначало рядко, после по-често и по-често, докато у укрепналите то се превръща в непрекъснато чувство за Бога. Това чувство е сладостно и блажено и с първото си появяване те възбужда да го желаеш и търсиш, тъй че да не напуща вече сърцето ти, защото **в него е рай**” (5). Който иска да влезе в този рай, трябва, по съветите на епископ Теофан Затворник, да следва това правило: когато се моли, да не изоставя молитвата, докато не възбуди в сърцето си някое чувство към Бога: или **благоговение**, или **преданост**, или **благодарност**..., или **смирение**, или **упование**” (6).

Когато една вещ дълго стои под слънчевите лъчи, тя се нагрива силно. Тъй става и тук. Когато молещият се стои под лъчите на съзнателното общуване с Бога, сърцето му все повече и повече ще се сгрива с неземната топлина на благодатта, и ревността му ще се възпламенява. Истинският духовен живот започва, когато човек получи тая топлина, тоя благословен огън (7).

Но ревността може да намалее и да се появи на нейно място **охлаждение**. Всякога ли е гибелно то? — ще запитат някои. Епископ Теофан Затворник отговаря, че има едно временно охлаждение, причинявано от умора или от боледуване. То не е така опасно, защото бързо отминава с отпадането на причината, която го е предизвикала. “Бедствено е обаче охлаждението вследствие на произволното отклоняване от Божията воля (т.е. вследствие на водене греховен живот — в ск.м.). То убива духа и пресича духовния живот” (8).

От това охлаждение ние трябва да се боим като от смърт. То се явява като последица от небрежността в духовния живот. Тая небрежност пък е свързана с поддаване на небогоугодни увлечения с падане в грехове и особено с неизповядването им. Всеки грях скъсва връзката ни с Бога. Единствено чрез покаянието и св. тайнство Изповед, което ни дава прошка на греховете, ние можем да възстановим пак общението си с небето. От искрата на това доброволно помиряване с Бога отново може да се запали огънят на угасналата ревност по Бога!

III. УСЛОВИЯ ЗА ПОДДЪРЖАНЕ НА ДУХОВНИЯ ЖИВОТ

Както за физическия живот на човека са потребни **въздух, храна и жилище**, така и за духовния му живот са нужни съответен **въздух**, съответна **храна** и съответно **жилище**.

1. **Въздухът**, който поддържа духовния живот, е **непрестанното помнене на Бога**. Човек трябва да се упражнява в това да не забравя Създателя си нито за миг в своя живот.

Бог е вездесъщ, и ние сме всякога в Него, а не вън от Него, както някои погрешно мислят. Нищо не може да съществува извън Бога. Той е всеобхватен, а Сам от нищо не се обхваща. Чрез Него и в Него “ние живеем, и се движим и съществуваме” (Деян. 17:28). Но ако ние сме всякога в Бога, Той не е всякога в нас. По силата на дадената ни свобода на самоопределянето и на провеждането на своята воля, ние имаме тая нечувана власт да заключваме сърцата си за своя Създател. И тъй, ние сме в Бога, но Бог може да не бъде в нас поради наша вина. То е както с камъните във водата. Те са в нея, понеже тя ги обгръща отвсякъде, но тя не е в тях, понеже те са твърди и непроницаеми. Ако искаме Бог да бъде в нас и ние в Него, то трябва чрез покаянието да се превърнем от твърди камъни в меки гъби. Гъбите са във водата, и водата е в тях. Меки като гъби и податливи за Божията благодат ще ни направи **постоянното помнене на Бога**.

Но как е възможно при многото наши земни задължения и ежедневни залисии постоянно да помним Бога? — Възможно е! Щом можем, когато работим или дори се молим, да мислим за греховни неща, защо да не е възможно да мислим за Бога? Трябва само да сменим предмета на мислите си. Св. Иоан Касиан казва: “Дейността на нашия ум може да се сравни с воденичен камък, който бързо се върти в кръг вследствие стремителното течение на водната стихия. Той не може да не се върти, бидейки движен от водата. Но от воденичаря зависи какво да мели воденичният камък — пшеница или къклица. Така и нашият ум в продължение на сегашния живот не може да остава празен (бездеен) при вълнението на помислите, понеже постоянно е привечдан в движение от устремяващите се отвсякъде към него потоци впечатления. Но кои от тях да приема и усвоява, това зависи от нашата воля и желание” (9).

Вижте св. ап. Павел! Каквото и да е предприемал, всичко е свързвал с Бога. Той е постигал това, понеже е мислил все за небесното, а не за земното (Кол. 3:2). Дори яденето и пиенето той е искал да се върши за слава Божия (I Кор. 10:31), а още повече молитвата, за която е казал: “Непрестанно се молете!” (I Сол. 5:17).

Много неща в нашия ежедневен живот са **навик**. Ако не придобиваме добри навици, непременно ще добием лоши. Защо тогава да не се погрижим да добием добри навици?... Трябва да си дадем труда да свикнем още със ставането си от сън, през целия ден да мислим за Бога. Нищо особено тук не се иска, а само доброто желание, през време на изпълняване на задълженията си, да мислим за Бога, да се упражняваме да връщаме разсеяните си мисли все към нашия небесен Отец (10).

Ние трябва да си напомним винаги, че Господ е близко, че Той е около нас, до нас, че не ни изпуска из очи, че вижда делата ни, че забелязва и най-неуловимите движения на сърцето ни. Св. цар Давид така е постъпвал. Той е чувствувал всякога Божията близост, затова е могъл да каже: “**Винаги виждах пред себе си Господа**” (Пс. 15:8). Ние, новозаветните вярващи, които се радваме на великата чест да приемаме в сърцата си нашия Спасител чрез причастяването с Неговата нетленна Плът и пречиста Кръв, още повече имаме основание да чувствуваме Божията близост. Нали Сам Спасителят е казал: “Който яде Моята плът и пие Моята кръв пребъдва в Мене, и Аз в него” (Ин. 6:56)? А в Откровението четем Неговите думи: “Ето стоя пред вратата и хлопам; ако

някой чуе гласа Ми и отвори вратата, ще вляза при него и ще вечерям с него, и той с Мене” (Откр. 3:20). Привикналите да живеят непрестанно с мисълча за Бога сами виждат какви спасителни последици се появяват от това в душите им. Разбира се, помненето на Бога трябва да се свързва и със страх Божий и с благоговейно чувство. Само така се раждат спасителни настроения, извисяващи към Бога.

За да добием навика да мислим за Бога, по съвета на св. отци, трябва всеки ден да четем макар и малко от словото Божие, особено от Новия Завет и от Псалтира, както и да се упражняваме ежедневно в тъй наречената Иисусова молитва. Поне по 100 пъти да си казваме: „Господи Иисусе Христе, Сине Божий, помилуй ме грешния!” Естествено, тази молитва ще ни зарадва с благодатни плодове, ако я произнасяме не механически, а с благоговение и с молитвено настроение.

2. **Храната**, която поддържа духовния живот, това са делата, извършвани в Божието име, и то с дълбоко смирение, а не с показност. Храна за душата е самото смирение. То заменя и делата, според учението на св. Отци, изградено върху словото Божие.

За наше назидание Спасителят ни е разказал високо поучителната притча за митаря и фарисея, учейки ни на смирение. Митарят нямал добри дела, но се каел искрено пред Бога за многото си грехове и със смирението си запълнил празнотата от добри дела в живота си. Така той се спасил (Лк. 18:10 -14). И фарисеят би могъл да се спаси чрез добрите си дела, ако ги беше покривал със смирение. Но той се възгордял, и тъкмо това причинило неговата гибел.

От казаното следват два извода: 1) извършваните с гордост добри дела не спасяват, и 2) смиреното покаяние за пропуснатите случаи да се вършат добри дела води към спасение.

Но има и трето положение: вършенето на зли дела. Каква е участта на онзи, който вместо добро върши зло и дори не помисля да се кае за това?

Оня, който вместо добри дела върши лоши, той все едно че вкарва отрова във своя духовен организъм. Нищо друго не омаломощава духовния живот така, както следването пътя на злото и изпълняването прищевките на нашата покварена природа. Този път води към тежко духовно боледуване. Той разслабва волята, опорочава ума и развращава сърцето. Такъв човек, продължавайки да живее телом, умира за духовния живот и с право може да бъде наречен “жив мъртвец”. Разбира се, Бог може и него да възкреси чрез тайнството на покаянието. Възможности за покаяние Бог дава на всеки човек и особено на всеки православен християнин, получил възраждащата благодат при тайнствата Кръщение и Миропомазване.

Веднъж дадена, благодатта не се отнема от грешника дори до края на живота му, тъй че всеки грешник може, ако иска, да се възползува от даруваната му небесна благодат, да се покае и да бъде жив (Иезек. 18:23; 33:11). Ако човек предпочете обаче да върви по нанадолния път на греха, Господ му предоставя свободата да върши каквото иска. И все пак в бащинската Си обич Той праща чрез разните обстоятелства в живота — особено чрез болести, скърби и нещастни случаи — напомнания и призиви към покаяние. Дори при най-упоритите богопротивения на грешника Създателят не отнема благодатта Си от него. Едва на Страшния съд Той ще лиши напълно от благодатта Си неразкаяните грешници, като заповяда на Своите служители, Ангелите, да ги посекаат пред Него (Лк.

19:27). Духовният смисъл на такова посичане според тълкуванието на св. Василий Велики, това е окончателното отделяне; и отнемане на благодатта от ония, които не са я използвали за свое спасение. **Затова, докато човек не е умрял духовно, той трябва да се пази да не върши нищо, което съвестта забранява, и да не изоставя нищо, което Божият закон му вмениява в дълг.**

3. Третото важно условие за поддържането на духовния живот е **търпението**. То е **жилището, в което е определено на душата да живее**. На много места в Божественото Писание ни се внушава, че Бог иска от нас да бъдем търпеливи, защото в търпението човек се калява за духовния живот и чрез търпението той успява да расте духом дори и сред най-неблагоприятните условия на тоя свят, потънал в зло (I Йоан 5:19). “С търпението си спасявайте душите си!” — ни заповядва Спасителят, като ни сочи в търпението пътя към Бога. А св. ап. Павел ни учи “с търпение да изминем предстоящото нам поприще” (Евр. 12:1) на пътя към вечността. Често се чува такъв израз сред хората: “Той излезе от търпение”. Що значи това? — То значи, че човекът — разгневен и сърдит — е излязъл от благословеното си духовно жилище, в което Бог му е отредил да живее. Излязъл от жилището на душата си, т.е. от търпение, такъв човек е изгубил своя вътрешен мир, своя сладък покой и своето тихо благодатно настроение. Изведнъж той се е оказал сред бурните ветрове на изкушенията и се е видял изправен пред пропаст, до която го е довела неговата избухливост и нетърпеливост. Какво трябва да прави такъв човек? — Той трябва веднага да се върне в себе си, да влезе в жилището си, което по непредпазливост е напуснал, и там да възстанови загубения си мир в атмосферата на молитвеното покаяние.

Ако се запитаме: Кога човек излиза обикновено из търпение, т.е. кога напуска дома на душата си? — ще си отговорим: Тогава, когато не може да стои вече вътре. Всяко жилище тогава е приятно, когато е хигиенично, проветрено, и когато в него има с какво да се храни човек. Иначе, ако не отговаря на тия условия, жилището става скучно и дори омразно, и човек гледа да излезе вън от него. Тъй е и в духовния живот. Човек живее в търпение, ако постоянно помни Бога, което е най-чистият въздух за душата, и ако храни сърцето си с благодатта на добрите дела и със сладкото чувство на смирението. Но ако не помни Бога, ако не поддържа молитвеното горение в себе си и ако линее духовно поради това, че не прави нищо добро, а върши постоянно зли дела, — такъв човек при всеки неприятен случай и при всяко външно изкушение излиза из търпение, т.е. избухва, гневи се, излиза вън от себе си, като напуска търпението — това благословено от Бога жилище на душата.

Имайки предвид всичко това, дивният оптински старец о. иеросхимонах Амвросий е казал: **“Домът на душата е търпението, а храната на душата е смирението. Ако няма храна в дома, живеещият там излиза навън”**, т.е. ако човек няма смирение, той излиза из търпение.

Колко просто и ясно е разрешена в тия няколко думи загадката на греха!

Много неприятности ще срещне духовният човек по пътя си. Ако той няма търпение да изчаква с упование в Божия промисъл края на всяко изпитание и беда, никога няма да дочака плодовете на своя духовен труд.

Търпението трябва да се простира върху всичко, което Божият промисъл ни праща в нашия личен духовен живот. Чрез търпението човек става добър борец и подвижник и

постига често пъти повече духовни успехи отколкото друг някой с доброволното си подвижничество.

Иов беше доброволен подвижник, докато живееше в благоденствие и, радвайки се на децата си, не забравяше да се моли Богу за тях всеки ден, за да отклонява Божия праведен съд от неволните им прегрешения. Той вършеше добри дела — беше баща на сираците и закрилник на вдовиците. Той почиташе Бога в дните на благоденствието си и с това много угоди на своя Създател. Но той **стана и неволен подвижник**, щом загуби всичко под ударите на пратените му от Бога изпитания — и ниви, и имоти, и добитък, и слуги, и деца, и дори здравето си, — и въпреки това не по ропта, а изрече незабравимите думи: “Гол излязох от утробата на майка си, гол ще се и завърна. Господ даде. Господ и взе... Да бъде благословено името Господне!” (Иов 1:21)

Доброволното подвижничество издигна Иова като дълбоко благочестив мъж, но неволното му подвижничество, изразено в изтърпяването на най-тежките удари, изсипали се върху него, **увековечи името му и прослави по цял свят добродетелта му.**

Ако искаме прочее да поддържаме на подобаваща висота своя духовен живот, за да спасим себе си и близките си, трябва непременно да растем в най-победоносната добродетел — **търпението.**

IV. ОПАСНОСТИ ЗА ДУХОВНИЯ ЖИВОТ

Понеже духовният живот е водене на война и то с много силни и лукави противници — с дявола вън от нас и със страстите вътре в нас, ние би трябвало никога да не демобилизираме духовните си сили, никога да не изоставяме бдителността, никога да не се самозалъгваме, че сме вече успели в борбата и сме победили врага. “Бдете и молете се!” — предупреждава ни Спасителят.

Целият земен живот е борба, в която човекът може ту да печели известни победи, ту да получава рани и поражения. Мъдрите борци против греха тъкмо поради това не са си позволявали да тържествуват преждевременно по повод на своите победи.

1. **Първата и най-голяма опасност** за духовния живот се крие в **тщеславието**. Ние имаме да се борим с извънредно ловък противник. Неговите нападения са много тънки и лукави. Дето може, той надвива хората с помощта на техните собствени страсти и пороци. А дето срещне съпротива и борба против страстите и пороците, той внушава тщеславни мисли от тоя род: “Ето надвих вече тая или оная своя слабост. Колко ли съм се издигнал вече в духовно отношение!” Който тъй се самолюбува на дребните си успехи, може лесно да ги загуби.

Тщеславието разпилява събраните духовни съкровища. То погубва постигнатите нравствени придобивки. То връща катастрофално назад издигналия се с големи усилия до известна духовна висота човек. Затова онзи, който иска да води правилен духовен живот, преди всичко друго трябва да се старае да изгони от сърцето си чувството на тщеславие. За тая цел при всяко извършено добро дело той трябва да си казва: **“Не нам, Господи, не нам, а на Твоето име дай слава!”** (Пс. 113:9).

2. Втора голяма опасност за духовния живот представлява нашето **отпускане и леност**. То може да бъде естествено явление, произлизащо от нашата лесно уморяваща се природа, но много често е и бесовско въздействие върху нас. След като доста си се потрудил над себе си, вършейки Божията воля със самопринуждаване към подвиг за очистване на душата си от грехове, към теб може невидимо да се приближи изкусителят е да почне лукаво да навява в съзнанието ти такива мисли: “Достатъчно си се мъчил! Позволи си сега малко почивка!” — “Това е толкова прелъстително внушение, — казва епископ Теофан Затворник — че няма дори да си спомниш, че трябва да му се възпротивиш. А между другото то е толкова злодейско, че подпадеш ли му се само за малко, всичко вътре в теб се обърква. Отпускането е същото каквото е малката дупчица в бента. Щом само се покаже такава дупчица, вече не можеш да удържиш бента: водата непременно, ще го отнесе. Такова нещо върши в нас отпускането: всичко ще отнесе, тъй че отново ще трябва да почваш да възстановяваш себе си” (11).

Ние си позволяваме често да се отпускате, но особено гибелно е разпускането ни след Великия пост, което съвпада с настъпването на пролетта. През св. Четиридесетница може би сме се старали, под влияние на умилителните и покаяни песнопения (“Душе моя, душе моя! Востани, что спиши?”, “Покаяния отверзи ми двери, Жизнодавче...” и др.) да бъдем будни, бодри, трезви, бдителни. Но след Великден, ако си позволим преяждане, отдаване на чувствени наслади, към които ни предразполага особено събуждащата се природа през пролетта, можем изведнъж да загубим всичко, придобито през Великия пост.

Пролетта изобщо настройва чувствено. Приятното живително усещане още не е грешно. Радостта на живота, която залива всичко живо и го прави подвластно на бликащите сили на природата, може да се използва от вярващата душа, за да благодари на Бога, задето Той е оставил покрай скърбите и толкова много радости на земята. Но ако тази радост се измени в мечтания за беззаконни и непозволен от Бога чувствени наслади, тогава човек неусетно тръгва по пътя на страстите и скъсва с духовния живот. Затова ние не трябва никога да се отпускате в духовна леност, нито да занемаряване молитвеното си правило. Наш дълг е да помним, че през целия си земен живот ние сме заобиколени от невидими люти врагове, с които трябва да се борим до смърт като Христови войници, ратуващи за Божията правда и за спасението на нашите безсмъртни души. На бойното поле, на огневата линия не е уместно излежаване и отпускане в леност. Искаш ли да победиш врага, който постоянно бди и те дебне, трябва и ти да бдиш срещу него, и Христос ще ти помогне да го сразиш.

3. Третата опасност за духовния живот е **удовлетворяването на страстите**. Под страсти в духовната литература се разбират **не само плътските влечения, но и гневът, червоугодието, сребролюбието, гордостта, леността и пр.**

Борбата със страстите е неизбежна в духовния живот. Тя е най-мъчителната и най-упоритата борба, защото страстите никога не отстъпват, докато човек, с Божията помощ, не ги победи. Човекът не е бил създаден с порочни наклонности. Вследствие на грехопадението добрите заложи в душата му са се превърнали в страсти. Потребността ни от ядене се е изродила в чревоугодие, нуждата от пиене — в пиянство, естественото чувство на отвращение от злото — в жестоко осъждане на ближните, заложибата за продължаване на човешкия род — в блудство и прелюбодеяние, дарбата да се гневим срещу демоните, сеещи зло в душите ни, се е превърнала в гневене против ближните.

Като нещо непървично и по естество чуждо на човешката душа, страстите могат да се отстраняват със съдействието на Твореца, Който ни е създал по начало добри (Бит 1:31). Епископ Теофан говори твърде убедително: «Страстите са в нас, но нямат самостоятелност у нас. Разумът например е съществена част на душата и не може да бъде премахнат без да се унищожи душата. А страстите не са такива. Те са се вмъкнали в нашето естество и могат да бъдат изгонени от него без това да пречи на човека да бъде човек, а напротив: когато са изгонени, те оставят човека да бъде истински човек, докато пък със своето присъствие те го развалят и правят от него същество в много отношения по-лошо от животните» (Епископ Теофан. *Что есть духовная жизнь...*, стр. 192).

Всички страсти изхождат от **самоугаждането, користолоубието и самолюбието**, т.е. от **похотта на плътта, похотта на очите и гордостта житейска** (Ин. 2:16). Те на тях се и крепят. За да може някой да започне духовен живот в Христа, трябва да се отрече от себе си (Марк. 8:34), т.е. от порочните страсти в душата си. Щом човек се откаже от себе си и се въодушеви от решимостта да угождава само на Бога, страстите почват да губят своята опора. А загубят ли веднъж опората си в човека, те нямат вече предишната си сила, вследствие на която човек се е влачел подир тях като покорно добиче (1 Кор.12:2).

Да угаждаш на страстите си, това значи да скъсаш с духовния живот или поне да се отбиваш самоволно от неговия спасителен път и да търсиш сам своята гибел.

Оня, който угажда на страстите си кани дявола в душата си. Врагът дохожда около човека и живее от лошите му дела, тъй както кучето, подушило де е месарницата, все се навърта около нея в очакване да му подхвърлят някой кокал или парче месо. Ако обаче опразнят месарницата и я направят например цветарница, кучето ще дойде по навик още няколко пъти, па, като види, че тук няма вече месо за него, а благоухае на цветя, ще си отиде разочаровано с подвита опашка и вече няма да се върне там.

V. БОРБАТА СЪС СТРАСТИТЕ

а) За да прогони човек страстите от душата си, трябва с упорити усилия на волята да **победи самоугоднето и да насади Богоугождението в сърцето си**. За тая цел той трябва да привикне преди всичко да различава своите мисли и чувства и да разпознава към какво те клонят — към угождение на Бога или към самоугаждане (Епископ Теофан, пос. съч., стр. 198). Щом веднъж е разбрал това, ако човек се залови да върши всичко обратно на самоугаждането и особено ако реши да не робува на своите греховни страсти, няма да сбърка. Един старец казвал на своя ученик: “Гледай да не държиш у себе си оня изменник!” — “Кой е този изменник?” — запитал ученикът. — “Самоугаждането!” — отвърнал му старецът.

И наистина то е виновник за всички нещастия на човека, според епископ Теофан (пак там, стр. 198). Затова духовният човек трябва с решителна неотстъпчивост да му се противи дори до кръв (Евр. 12:4).

Колкото и слаби да ни се струват страстите, явяващи се в нас понякога в незначителен вид, ние трябва да им се противопоставяме като на най-големи и силни изкушения. Иначе, допуснем ли ги свободно да се проявяват у нас, те бързо ще се разраснат, ще се засилят и ще станат **наши жестоки тирани**. Не изскубнеш ли троската, докато е още малък, той бързо ще се умножи и ще пусне нашироко толкова много корени, че не ще можеш вече да го унищожиш. Не се ли откажеш от цигарите или от алкохола в началото на увличането си по тях, скоро ще станеш техен жалък роб.

Когато прием вода, ние изваждаме и най-малката мушица, попаднала в чашата. Когато ни се забие мъничко трънче в пръста, ние употребяваме големи усилия да се освободим от него. Когато попадне в окото ни прашичка, ние не се успокояваме, докато не я извадим. Тъй трябва духовният човек да постъпва и по отношение на страстите си. Той трябва да прогонва от душата си дори и най-незначителните измежду тях, защото малките страсти порастват в големи пороци.

Но как да прогонваме страстите от себе си? — Има главно три начина. Епископ Теофан съветва да проявяваме **враждебност и гняв спрямо тях**. Разгневиш ли се против страстта си още щом почувствуващ появянето ѝ, ти наполовина си я вече победил. Защото страстите се крепят на нашето съчувствие към тях. Ето **само тук гневът е позволен и дори заповядан**. Св. отци учат, че гневът затова ни е даден, за да се въоръжаваме с него против страстните и греховни движения на сърцето си и така да ги прогонваме. “Гневете се и не съгрешавайте” (Псал. 4:5 — по слав. текст), четем в Псалтира. “Гневете се против страстите, и няма да съгрешите, — съветва епископ

Теофан — понеже щом страстта е прогонена от гнева, всеки повод за грях се пресича с това” (пос. съч., стр. 199 -200).

б) Но опитът показва, че не всякога страстната мисъл се изпарява при гневното ѝ отхвърляне. Често пъти тя остава и настойчиво иска своето. “Това е поради туй — обяснява епископ Теофан, — че **във възбуждането на помислите често участвуват бесовете, а те са безсрамни**. Колкото и да им се гневиш, те все стоят със своя помисъл. Очевидно е, че след разгневяването трябва да се прибегва още и към друго средство” (пос. съч., стр. 209). **То е молитвеното обръщане към Бога за помощ**. “Господи, помогни ми! Иисусе Христе, Сине Божий, спаси ме!” “Побързай, Господи да ми помогнеш!” (Псал. 69:2).

Враговете, опарени от името Господне, ще побегнат. Св. Исихий, презвитер Иерусалимски казва: “С името на Господа Иисуса бий противниците”, т.е. бесовете. Човекът е слаб, но с Божията подкрепа става могъщ (Фил. 4:13).

Обяснявайки на учениците си, как се бори с бесовете, **св. Иоан Колов** казва: “Аз постъпвам като човек, който седи под дърво и внимателно се озърта настрани. Този човек, щом само забележи, че зверове се приближават към него, за да го разкъсат, веднага се качва на дървото, и дошлите зверове пообиколят-пообиколят, па си отидат. — Тъй и аз, щом забележа духовните зверове да се приближават към мене чрез страстните помисли, веднага се издигам с ума си към Господа” (еп. Теофан, пос. съч., стр. 211).

Епископ Теофан оприличава подвластната на страстите човешка душа на блудница-красавица, която управителят на страната харесал и си я взел за съпруга. Бившите ѝ приятели почнали да я търсят и, като узнали, че е в дома на управителя, захванали да ѝ свиркат. Но тя, като чувала познатото свиркане, избягвала във вътрешните стаи и заставала пред лицето на своя благодетел — управителя, дето се успокоявала. Тъй и душата трябва да постъпва със страстите и бесовете, от които се е отклеяла. Когато те я викат, тя трябва да прибегва молитвено към Господа и там ще намери покой.

Според **св. Исихий Иерусалимски** водещият духовен живот трябва да съблюдава всякога следните четири неща: 1) **смирение**, за да се бори чрез него с гордите демони; 2) **изострено внимание**, за да не допуска в сърцето си помислите, внушавани му от страстите; 3) **противоречене на помислите**, за да ги отблъсква с гняв; и 4) **молитва**, за да измолва помощ от Бога.

в) **Честата изповед и приемане на Светото Причастие** също са много действени средства за борба против демоните и за побеждаване на страстите.

Що е истинската изповед ако не скъсване с дявола и тръгване по нов добродетелен път! Нашите грехове са капитали на сатаната, които ние му събираме в душите си и с които го обогатяваме. Тия капитали се пазят у нас като дяволски съкровища. Онези, които трупат в душите си грехове, са подвластни на дявола, според думите на св. ап. Петър: „от когото някой бъде победен, от него бива и поробен” (2 Петр. 2:19). Дяволът с право може да претендира, че грешниците са негови, защото за него те работят като негови роби.

Ако грешникът обаче в **откровена изповед** изхвърли всички грехове от душата си, ако се покае за беззаконията си и тръгне по нов, праведен път, водещ към Христа, той се

изтръгва от властта на дявола. И когато той предяви правата си над своята някогашна жертва, щом надникне в душата ѝ и види, че няма вече в нея нищо свое — никакви свои капитали, той посрамен я напуска.

С такива очистени от страсти и грехове души се съединява Господ Иисус Христос особено чрез непостижимото тайнство на Светото Причашение. Чрез него се прелива Божествената Кръв в нашите болни анемични души, и ние ставаме пак бодри и годни за духовен живот! Съединената със Спасителя душа придобива мощ и с успех може да се противи на бесовете и на насажданите от тях страсти.

За подсилване на спасителното покаяно чувство водещият духовен живот трябва всеки ден да чете **50-ия Псалом** и многократно **Иисусовата молитва**.

А вечер, останал сам със себе си, християнинът трябва да си направи равностетка, как е прекарал изтеклия ден, и след като си припомни греховете, той е длъжен да си ги отбележи в особен съкровен бележник и постоянно да се кае за тях. При първия пък удобен случай той трябва да отиде при изповедника си и така, окъпан в благодатта на св. тайнство Покаяние, **всеки ден да полага ново начало** и след всяко падане веднага да става и да започва отново борбата с греха, и тъй до края на живота си. Чрез постоянно очистване на сърцето по горепосочения начин човек незабелязано за себе си ще стигне до онзи покой, за който св. Серафим Саровски е казал: “Радост моя, придобий мирен дух, и тогава хиляди ще се спасят около тебе!”

На нашия Създател, Промислител, Изкупител, Осветител и Спасител да бъде слава во веки. Амин.

© 2001—2005. **Православна беседа**. Части от четивата могат да се цитират при посочване на адреса на сайта (<http://pravoslavie.domainbg.com>). Цялостното преиздаване на текстове в печатно тяло или в електронен вид — само с писмено разрешение от редакцията.